

İslâmda helâl ve haram mantığı

“MÜLKİYET HAKKI”

ir şeyin haram ve helâl oluşunun diğer bir sebebi de «Mülkiyet» tir.

Mülkiyet bir mala sahip olmak demektir. Bir mal çeşitli yollardan elde edilebilir. Ancak malın İslâmda, meşrû, yollardan elde edilmesi şarttır. Meselâ hırsızlık suretiyle elde edilen bir mal çalan için mülk olamaz. Onun mülkiyeti sahibine aittir. Çalan gayri meşrû surette onu elinde bulundurur. Bu çalma ister devlet dairelerinde görüldüğü gibi zimmete geçirme şeklinde olsun, isterse terazi başında yanlış tartma ve ölçmeler şeklinde olsun, veya hanelerden, mülklerden veya bizzat insanların cebinden aşır-mak suretiyle olsun netice değişmez. Bunların hepsi gayri meşrû surette zimmete geçirmez.

Komünizm rejimlerinde olduğu gibi mülkiyetleri sahibinin elinden alarak tamamen devletleştirme ve sosyalizmde görüldüğü gibi komünizmaya yaklaşma derecesinde ferdi mülkiyete riâyet etmeme de gayrimeşrû surette servet ele geçirmez. Fakat burada zimmete geçirme tek bir fert veya muayyen bir çete topluluğu tarafından değil de bizzat devlet tarafından yapılmakta ve tek kelime ile hırsız devlet olmaktadır. En belâhı hırsızda budur.

Diğer taraftan mülkiyetin teessüs etmesi için ele geçirilen şeyin maddî ve manevî pislikten dolayı haram edilmiş vasıfları itibariyle haram edilen şeyler üzerinde mülkiyet cereyan etmez. İslâmda, müslümanlar için bu gibi şeylere mâlik olmak yoktur. Bunlara sahip olunamaz. İslâm, domuz, içki ve leş gibi şeylerin mülkiyetini kabul etmemektedir. Yenilmesi, içilme-

Celâl YENİÇERİ

(İst. Yük. İslâm Ens. Mezunu)

si, yedirilmesi ve içirilmesi ve satılması haram edilen bu şeyleri müslüman ne yapabilirki! Allahın pis ve haram olarak ilân ettiklerini seviyorum mu diyecek? Hayır.

İslâm bütün müslümanlara ilân eder; madde-ten ve manen pis olupta haram edilen şeyler üzerinde mülkiyet ve tasarruf etme hakkı yoktur. O halde mülkiyetimize geçireceğimiz şeylerin maddî ve manevî vasıfları itibarıyla helâl ve mübah şeyler olması şarttır.

MÜLKİYETİ ELDE ETME YOLLARI

Bir mala sahip olmanın sebeplerine gelince Ömer Nasûhî Bilmen, **İslâm Hukuku** adlı eserinde bu sebepleri üçe ayırarak şöyle anlatır: «Temellük esbabı üçtür; Biri bey ve hibedir. Diğeri irstir. Üçüncüsü de mübah bir şeyi ele geçirmektir. Bu üçüncü kısım'da ya hakikaten olur; mübah bir şeye el koymak gibi. Veya hükmen olur; mübah birşeyi elde etmek için vasıtaları hazırlamak gibi... meselâ yağmur suyunu almak için kap koymak, av hayvanını tutmak için tuzak kurmak v.b.» (C.I, S. 289)

Bu üç yoldan insanlar, yiyeceklere ve eşyaya sahip olurlar. Bu üç kanaldan gelen şeyler ferdin mülkiyet ve tasarrufuna geçerek diğer kimseler için haram olurlar. İslâm'da helâl mal elde etmenin ilân edilmiş meşru yolları bunlardır. Bunlardan birincisi yani alış veriş ve hibe için akid şarttır. Bu akid, karşılıklı rızaya dayanır. Alış verişte bir malın bir bedel, iş veya bir menfaat mukâbilinde diğer şahsın mülkiyetine intikal etmesine karşılık hibe (bağışlama) da bir mal tamamen karşılıksız olarak gayre mülk olur.

Bir mal para ile satın alınır veya o mal karşılığında, mal sahibi için bir iş yapılır. Yahut kirada olduğu gibi kiraya verilen şeyin menfaati mal ile değiştirilir. Nitekim İslâm Hukukunda kiraya verme şöyle tarif edilmiştir. «İcâre; malı menfaa-atlarla değişmektir» (Mecelle. Madde 405)

الذین يأكلون الربوا لا يقومون الا كيقوم الذی
تخبطه الشيطان من المس ذلك بأنهم قالو انما البيع
مثل الربوا واحل الله البيع وحرم الربوا...

«Riba yiyenler kendilerini şeytan çarpmış (biretler mecnun) dan başka bir halde (kabirlerinden) kalkmazlar. Böyle olması da onların; alım satım'da ancak riba gibidir demelerindedir. **Halbuki Allah alış verişini helâl, ribayı ise haram kılmıştır. Bakara, â: 275**» âyetinde ifade edildiği üzere Allah Teâlâ alış verişini helâl, fâizi ise haram kılmıştır. İslâm'da alış veriş Mecelle madde 105'de «**malı mala değişmektir**» şeklinde târif edilmiştir. Yakarıda da görüldüğü üzere alış verişte mal daima

bir bedel mukâbilinde karşılıklı akidler ile bir şahsın mülkiyetinden diğer şahsın mülkiyetine geçmekte buna mukâbil fâizde ise tamamen karşılıksız ve tek taraflı bir intikal mevcut bulunmaktadır.

Bu âyeti tefsir ederken Elmalılı merhum faiz hakkında şunu söyler «**Ribacının mübâdele iddiası altunların şungirtasını altına satmaktan daha hayali bir mübadeledir.**»

Diğer taraftan faiz, iş yapıcı sermayenin pahalıya elde edilmesini gerektirir. Sermâyenin pahalıya temin edilmesi hem iktisaden gelişmeyi yavaşlatacak ve hem de imal edilen maddelerin yüksek fiatlı olmasını zorunlu kılacaktır.

Faiz, birbirlerine yardım hisleri ölmüş insanlardan müteşekkil cemiyetlerde gelişir ve yaşar. **Hakikî insanlık medeniyetine sahip olan cemiyetlerde ihtiyaç sahipleri ancak aldıklarının aslını vermek şartıyla borçlanırlar. Bu ideal ve örnek insanlık medeniyetini ancak İslâmiyette bulmaktayız. Veda Haccı Hutbesinde Hz. Muhammed (S.A.) «faizin her çeşidini ayakları altına» almış ve borcun aslını vermek gerektiğini ilân etmiştir. Dünya bu ilânı yeniden duyduğu gün, ihtiyaç sahipleri iktisadî imkânsızlıklara saplanmaktan kurtulmanın bayramını yapacak ve faiz almaktan vaz geçen insanlık da ancak o zaman âdil ve merhametli olacaklardır.**

İslâm'da çalışmadan para kazanmak ve mülk sahibi olmak iyi birşey değildir. Hz. Muhammed (S.A.) diyorlar ki «hiç kimsenin emeğinden daha hayırlı bir rızık yemedi» Ancak bazı sahalarda çalışmadan ve karşılıksız olarak mülk edinme câiz görülmüştür. Bu da malın verâset ve hibe süretiyle intikâli ile olur. Alış - verişte vu mübah olan eşyâyı ele geçirmede çalışmak şarttır. Bu sahada ferd için çalışıp kazandığından başka birşey yoktur ki, bu şu âyeti kerimede ifâdesini bulur.

وان ليس للانسان الاماسى

«İnsan için çalıştığından başka şey yoktur». Bu âyetten anlaşıldığına göre İslâm'da komünizmin aksine ferdin çalışıp kazandığı şey kendisine aittir. Bu umumî kâidesiyle kapitalizm ile birleşen İslâmiyet zekât âyetleriyle de tekrar kapitalizmden ayrılır.

Bütün bu izahlarda görüldüğü üzere meşru yollardan elde edilen şeyler ferd için mülk ve helâl olmaktadır ve bir eşyanın temellük sebepleri ile ferdin mülkiyetine geçişi de diğer kimseler için haram ifâde etmektedir. Hiçkimse başkasına ait bir maldan onun izni olmadan tasarruf hakkına

malik değildir. Bu kaide mecellede şöyle ifâdelerdir..

«Bir kimsenin mülkünde onun izni olmaksızın ahar bir kimsenin tasarruf etmesi câiz değildir.» (Madde: 96)

Ancak sarahaten izin olmıyan yerlerde, eğer tasarruf etmek isteyen, mal sahibinin bu tasarrufa mutlak olarak izni olacağını önceden bilirse bu tasarruf kendisine helâl olur. İslâm hukukunda bu kâidenin ifâdesi şöyledir;

«Rızaya ilim, hürmeti giderir» العلم بالرضا يبنى الحرمة

Ömer Nasûhî Bey, İslâm Hukuku adlı eserinde bu kaideyi açıklarken derki; «Meselâ; bir kimse dostunun izni olmaksızın bağına girip üzümlerinden yediği takdirde dostunun hoşnut olacağını bilirse bu yemesinde bir beis görülmiyebilir. Bunun gibi bir misâfir odasında masanın üzerine konulmuş destideki sudan misâfirlerin içmeleri câizdir. Çünkü buna, hane sahibinin razı olduğu malûmdur.» (C. I, S, 298-99).

Gene aynı şekilde İslâm'da, bir kimsenin malını meşrû bir sebep olmadan diğer kimsenin alması yasaktır. Bu meşrû sebepler. Verâset, hibe, alışveriş v.s. dir. Bunlar olmadan bir mal şahsın mülkünden çıkarılamaz. Bu umumî hukuk kaidelerinin Mecelledeki ifâdesi şudur. «Bilâ sebebi meşrû birinin malını bir kimsenin ahz etmesi câiz olmaz». (Madde: 97) Bu meşrû sebepler sadece fertlere değil, devletlere karşı da kıymetlerini muhafaza ederler. Bu bakımdan devlet de vatandaşın malını, kabul edilen sebepler dışında devletleştiremez ve amme menfaatına ayırmaz. İstimlâk yaparken bedelini ödemek mecburiyetinde kalır. Şu halde, zulm olarak başkasının malını elinden almak katiyyen yasaktır. Said İbni Zeyd'den (R.A.) rivâyet edilen bir hâdisi şerifte Resûlullah diyor ki «Kimki zulm, olarak bir karış yer alırsa kıyamet günü yedi kat misliyle boynuna geçirilir» (Müslim. Kitabu'l-Buyû').

Kumara gelince, O'da meşrû sebebe dayanmadan ve çalışmadan para kazanma sevdasıdır. İslâm'da ekseriya kolay bir kazanç kötü bir kazançtır. Ve paranın verâset, hibe ve zekâtın dışında bir şahıstan diğer şahsa geçerken iş yaparak geçmesi zarureti vardır. Meselâ bir ayakkabıcı 50 L. paraya sahip olmak istiyorsa bunu kumar masasına oturarak değil bir çift ayakkabı yaparak kazanması şarttır ve para müşteriye ayakkabıcıya geçerken ortada bir çift ayakkabı yapılmış bulunacaktır.

Yahut ticaretle uğraşanların, malları kabzedip muhafaza etmeleri veya bir yerden diğer yere nakletme işini görmeleri gerekir. Ticâret hayatında para, bir şahıstan diğer şahsa geçerken ekseriya yukardaki işleri yaparak geçer Servetlerin hiçbir iş yapmadan kumar zihniyeti

ile elden ele dolaşması cemiyeti yıkar. Onun için, İslâma göre, değirmene uğrayan suyun değirmeni döndürüp iş yaparak geçtiği gibi para da bir elden diğer ele geçerken iş yaparak geçmelidir. Para elden ele dolaşırken yüksekte düşen su gibi bir enerji hasil eder. İslâm, bu enerjiyi, bu kuvveti hemen bir işe bağlar. Kumarda ise bu kuvvet işe bağlanmayıp boşa salıverilir. Kumarda para, iş yapmadan birinden diğerine aktarılmıştır. Acaba bu kimseler o gün hem kendileri ve hemde cemiyet için ne imal etmişlerdir? Eğer başkalarının çalışıp üretmesi olmasaydı bu asalaklar muhakkak aklıktan ölüme mahkûm olurlardı.

Bütün bu görüşler altında kumarı, sadece masa başındaki oyunlardan ibâret zannetmeyiniz. Servetlerin hiçbir iş yapmadan bir şahıstan diğer şahsa ve bir müesseseden diğer müesseseye geçişi zamanımızda çeşitli şekiller almıştır. Millî piyanolar, spor totolar, eşya çekilişleri, banka ikramiyeleri hülâsa bütün şans ve talihe dayanan oyunlar tamamen kumardır ve Allah Teâlânın ifâdesiyle

رجس من عمل الشيطان

«şeytanın işinden bir pisliktir.» Bunlar masa başında oynanan ferdi kumarlardan daha büyük ictimâî karakter kazanmış oyunlardır. Bu bakımdan âfetleri daha çoktur. Toptan bir cemiyete çalışmadan para kazanma sevdası aşularlar. Bu yollardan gelen paralar gayri meşrû sebebe dayandıklarından tamamen haramdırlar...

Zarların atılması, biletlerin çekilmesi, totoların doldurulması çalışmadan para kazanmak isteyen tenbel bedavacıların işidir. Allah Teâlâ «insan için çalıştığından başka şey yoktur» derken, çalışma dışı kazanç temin etmeğe uğraşmak, miskinliğe gönül vermektir. Birbirlerinin parasını talih oyunları ile aşırıya uğraşanlar, putperestlik devrinde, putlar önünde zar atıp kaderlerini tayin etmeye uğraşanlar kadar iptidaidirler. İslâm'da bedavacılık yoktur. Her türlü bedavacılık haramdır ve yasaktır. Hatta lüzumsuz iddialarda kumar cinsinden şeyler olduğundan yasaklanmıştır. Elmalılı merhum C. II, S. 756 da şunu nakleder «iki kişiden biri diğerine, şu kadar yumurtayı yiyebilirsen şu senin olsun demiş idi. Bunlar meseleyi Hz. Aliye getirince, bu kumardır, diye izin vermedi.»

Diğer taraftan umumî menfaat nazara alınrsa bütün talih oyunlarının hiçbir millî menfaat temin etmedikleri ve üstelik memleket zararına oldukları kolayca anlaşılır. Böylece zararı ortadan kaldırmak için İslâmiyet bütün kumar cinslerini haram kılmıştır.